WOHL LEGACY
Empowering Communities.
Transforming Lives.

Covenant & Conversation yazılarına yönelik cömert sponsorlukları için **Wohl Legacy**'ye teşekkürlerimizle

Sosyal Yaşamda Dürüstlük

Pekude

Çok aşina olduğumuz bir pasuk vardır. Ona o kadar aşinayızdır ki, pek de durup ne anlama geldiğini düşünmeyiz. *Şema*'nın ilk paragrafındaki cümledir bu: "Tanrı'n *A-Şem*'i tüm kalbinle, tüm canınla ve tüm *meod*unla sev" (Devarim 6:5). Bu son sözcük – *meod* – genellikle "kuvvet" veya "güç" şeklinde çevrilir. Ancak Raşi, Midraş ve Targum'u takip ederek, bunu tüm "servetinle" şeklinde açıklar.

Öyleyse pasuk, en azından sözcüklerin yazılış sırası açısından, muğlak görünmektedir. "Tüm canınla" sözleri Hahamlarımız tarafından, gerektiği takdirde "hayatınla" şeklinde anlaşılmıştır. Bir günah veya suçu işlemektense hayatımızı feda etmemizin emredildiği bazı zamanlar vardır – bereket versin ki bunlar gerçekten de pek enderdir. Eğer anlam bu şekildeyse, Tanrı'yı tüm servetimizle, yani büyük bir maddi fedakârlığı talep etse bile sevmemiz gerektiğini söylemeye gerek bile olmamalıdır. Ama işte, Raşi ve Hahamlarımız bu ifadenin, "servetleri kendileri için hayatın ta kendisinden bile daha büyük anlam ifade eden kişiler" için geçerli olduğunu söylerler.

Tabii ki hayat, servetten daha önemlidir. Yine de, Hahamlarımız, kendi sözleriyle *Adam baul al mamono*, yani insanların, para söz konusu olduğu zaman tuhaf, aceleci, iyi düşünülmemiş ve mantığa aykırı şeyler yaptıkları gerçeğini de bilmekteydiler (Şabat 117b). Maddi kazanç, insanı baştan çıkarma konusunda muazzam etkili bir kaynak olabilir ve bizi, başkalarına ve nihayet kendimize zarar veren eylemlere sevk eder. Dolayısıyla iş mali meselelere geldiği zaman, özellikle de kamusal fonlar söz konusu olduğunda, ayartmaya hiç yer olmamalı, bu paraların, bağışlandıkları amaç için kullanılmış olduğu konusunda hiçbir şüpheye mahal bırakılmamalıdır. Müşkülpesent bir denetim ve şeffaflık olmak zorundadır. Bu olmazsa ahlaki bir tehlike baş gösterir: azami ayartmanın azami fırsatla birleşmesi.

İşte, *Mişkan*'ın inşası için yapılan bağışların nasıl kullanıldığı konusunda içerdiği ayrıntılı anlatımla, *Pekude*'nin önemi buradadır:

> "Bunlar, *Mişkan*'da – Tanıklık *Mişkan*'ında – kullanılan malzemelerin, Moşe'nin emriyle, Aaron'un oğlu İtamar'ın yönetimi altında Leviler tarafından kaydedilmiş olan miktarlarıdır." (Şemot 38:21)

Pasukların devamında, toplanmış olan altın, gümüş ve bronzun tam miktarları ve bunların tam olarak hangi amaçlar için kullanıldığı listelenmektedir. Moşe bunu neden yapmıştır? Midraş buna bir cevap önerir:

> "Moşe'nin ardından baktılar" (Şemot 33:8) – Halk Moşe'yi eleştirmekteydi. Birbirlerine "Şu boyuna bakın. Şu bacaklara bakın. Moşe bize ait olanlardan yiyip içiyor. Elindeki her şey bize ait" diyorlardı. Diğeri cevap veriyordu: "Kutsal Mekân'ın inşa işinden sorumlu bir adam – ne bekliyorsun? Zenginleşmesin mi?" Moşe bunu duyar duymaz, "Hayatınız üzerine [yemin ederim ki] Kutsal Mekân tamamlanır tamamlanmaz size eksiksiz bir hesap çıkaracağım."[1]

Moşe, bağışlanmış olan paraların bazılarını şahsen zimmetine geçirmiş olduğuna dair herhangi bir töhmet altında kalmaktan kaçınmak için ayrıntılı bir hesap sunmuştur. Bu hesabın bizzat Moşe tarafından değil, "İtamar'ın yönetimi altında Leviler tarafından", başka bir deyişle, bağımsız denetçiler tarafından yapıldığına dair vurguya da dikkat edin.

Metnin içinde bu suçlamalara dair herhangi bir ima yoktur, ama yukarıdaki Midraş, Moşe'nin Korah'ın isyanı sırasında dile getirdiği isyanı temel alıyor olabilir:

> "Onlardan tek eşek almadım; aralarından hiçbirine yanlış yapmadım!" (Bamidbar 16:15)

Yozluk ve kişisel servet edinme suçlamaları, liderlere karşı, haklı veya haksız olarak, sıklıkla öne sürülmüştür. Tanrı yaptığımız her şeyi gördüğü için, bunun, yanlış davranmaya karşı yeterli koruma sağladığını düşünebiliriz. Ancak Yahudilik böyle söylememektedir. Talmud, Raban Yohanan ben Zakay'ın, ölüm döşeğinde, etrafı öğrencileriyle sarılıyken söylemiş olduğu sözleri kaydeder.

> Ona "Hocamız, bizi mübarek kılın" dediler. Onlara şöyle dedi: "Tanrı'nın isteği öyle olsun ki, Göklere yönelik korkunuz etten kandan [insanlara] yönelik korkunuz kadar büyük olsun." Öğrencileri "Hepsi bu mu?" deyince, onlara "Keşke bundan aşağı olmayan bir korkuya sahip olabilseniz!" dedi. "Söylediklerimin doğruluğunu kendiniz görebilirsiniz: insan bir ihlalde bulunduğu zaman 'Aman kimse beni görmesin' der." (Berahot 28b)

İnsanlar bir günah işledikleri zaman başka insanların kendilerini görebileceklerinden endişe ederler. Tanrı'nın kendilerini kesinlikle görüyor olduğunu unuturlar. Baştan çıkarıcı etkenler insanın aklını karıştırır ve kimse buna karşı efsunlu olduğuna inanmamalıdır.

Tanah'ta daha ileride yer alan bir bölüm, Moşe'nin hesap vermesinin kesin bir gereklilik olmadığını gösteriyor gibidir. Melahim (Krallar) Kitabı, Kral Yeoaş'ın hüküm sürdüğü dönemde Bet Amikdaş'ın restorasyonu için fon toplandığını anlatır:

> "Çalışmayı gerçekleştirenlere aktarmak üzere parayı ellerine teslim ettikleri kişilerle hesaplaşmıyorlardı; çünkü onlar tam bir dürüstlükle çalışıyorlardı." (Melahim II 12:16)

Dolayısıyla, mutlak bir dürüstlük adamı olan Moşe, "kanunun gerektirdiği asgari kuralın ötesinde"[2] davranmış olabilir.

Ama zaten bu anlatıma kuvvetini kazandıran etken, tam da Moşe'nin, yapmak *zorunda* olmadığı bir şeyi yapmış olmasıdır. Kamusal fonlar söz konusu olduğunda, işin içindeki insanlar tamamen lekesiz bir itibara sahip iseler bile, şeffaflık ve hesap verebilirlik olmak zorundadır. Güven gerektiren mevkilerdeki insanlar, ahlaki bütünlük ve dürüstlük insanları olmalı *ve öyle görünmelidir*. Moşe'nin kayınpederi Yitro, Moşe'ye halka liderlik etme görevinde kendisine yardım edecek astlar tayin etmesini söylediği zaman bunu açıkça ifade etmişti:

> "Tanrı'dan korkan adamlar, haksız kazançtan nefret eden güvenilir adamlar." (Şemot 18:21)

---

[1] Tanhuma, Buber, Pekude, 4.

[2] Bu, Yahudi kanununda kilit bir kavramdır (bkz. ör. Berahot 7a, 45b, Baba Kama 99b) ve istenenden/görevden fazlasını yapmak, kanunun talep ettiğinden, olumlu yönde, daha fazla yapmak anlamına gelir.

Dürüstlük ve yozlaşmazlık konusunda itibar sahibi olmadan, yargıçlar, adaletin yerine getirildiğinin görülmesini temin edemez. Bu genel prensip, Hahamlarımız tarafından, Bamidbar kitabında Reuven ve Gad kabilelerinin, hayvanları için iyi otlak olanakları sunan Yarden'in doğu yakasındaki topraklara yerleşme arzularını ifade ettikleri olaydan öğrenilmiştir (Bamidbar 32:1-33). Moşe onlara, bunu yapmaları halinde ulusun geri kalanının cesaretini kıracaklarını söylemişti. Yarden Nehri'ni geçip Ülke'yi fethetme savaşlarında kardeşleriyle omuz omuza savaşmaya gönüllü olmadıkları izlenimini vereceklerdi.

Reuven ve Gad kabileleri, ordunun en ön saflarında çarpışmaya hazır olduklarını ve ülke tamamen fethedilene kadar Yarden'in doğu yakasına geri dönmeyeceklerini açık bir şekilde ifade ettiler. Moşe onların teklifini kabul etti ve onlara, sözlerini tutmaları halinde "*A-Şem*'in huzurunda ve Yisrael'in huzurunda temiz (*viyitem neki'im*)" olacaklarını söyledi (Bamidbar 32:22). Bu terim, "Kişi kendisini hem insan kardeşlerinin hem de Tanrı'nın huzurunda temize çıkarmakla yükümlüdür"[3] şeklinde, Yahudi kanununa girmiştir. Doğru olanı yapmak yeterli değildir. Özellikle dedikodu ve şüpheye yer bırakan durumlarda, *doğru olanı yaptığımızın görülmesi* de gerekir.

Erken dönem rabinik literatürde bu kuralın uygulandığı birkaç örnek vardır. Örneğin, insanlar Bet Amikdaş'ta paraların tutulduğu Şekel Dairesi'nden *korban*lar için para almaya geldikleri zaman:

> Daireye, kenarı katlı bir gocukla veya ayakkabılarla veya sandaletlerle veya tefilinle veya muskayla girmezlerdi ki [insanlar, giren kişi hakkında,] eğer fakirleştiyse, onun dairenin içinde [para çalarak] işlediği bir kabahat nedeniyle fakirleştiğini veya eğer zenginleştiyse onun daire içinde zimmetine para geçirdiği için zenginleştiğini söylemesinler. Çünkü Tanrı'nın huzurunda olduğu gibi insanların huzurunda da suçsuz olmak, kişinin görevidir. Pasukta söylendiği gibi: "*A-Şem*'in huzurunda ve Yisrael'in huzurunda temiz olun" (Bamidbar 32:22). Ve şöyle de denmektedir: "Tanrı'nın ve insanın gözünde beğeni ve iyi anlayış bul" (Mişle 3:4).[4]

Daireye girenlerin, para gizleyip çalmakta kullanabilecekleri türden herhangi bir giysi parçası giymeleri yasaktı. Benzer şekilde, arta kalan fonlar olduğu zaman, *tsedaka* sorumlularının, kendi paralarından gümüş paraları bakır paralarla değiş tokuş etmeleri yasaktı: bu değiştirme işlemini üçüncü bir şahısla yapmaları gerekirdi. Bir aşevinden sorumlu kişilerin, arta kalan yiyecekleri dağıtacak fakir insanlar kalmaması halinde bu yiyecekleri satın almalarına izin verilmezdi. *Tsedaka* sorumlularının kamuya ait fonlardan kazanç sağladıkları yönünde bir şüphe uyandırmamak adına, arta kalan yiyeceklerin başka insanlara satılması gerekirdi (Pesahim 13a).

Şulhan Aruh *tsedaka* toplama işleminin daima en az iki kişi tarafından yapılması gerektiğine hükmetmiştir, zira bu sayede her biri diğerinin ne yaptığını görebilecektir.[5] Rabi Yosef Karo ve Rabi Moşe İserliş arasında, ayrıntılı hesap verme gereği hakkında bir görüş ayrılığı vardır. Rabi Yosef Karo, Melahim II'deki anlatıma – "Çalışmayı gerçekleştirenlere aktarmak üzere parayı ellerine teslim ettikleri kişilerle hesaplaşmıyorlardı; çünkü onlar tam bir dürüstlükle çalışıyorlardı." (Melahim II 12:16) – dayanarak, şüphe edilmeyecek derecede dürüst insanlardan resmi hesap sorulmasına gerek olmadığına hükmetmiştir. Buna karşılık Rabi Moşe İserliş "*A-Şem*'in huzurunda ve Yisrael'in huzurunda temiz olun" prensibi nedeniyle bunu yapmanın doğru olacağını söyler.[6]

Güven, toplumsal yaşamda hayati öneme sahiptir. Liderleri hakkında yolsuzluk şüpheleri taşıyan bir ulus, özgür, adil ve açık bir toplum olarak etkin bir şekilde işlev göremez. Toplumsal liderliğin, çok kolay bir şekilde istismar edilebilecek bir iktidar aracı değil, bir hizmet şekli olarak görülmesi, iyi bir toplumun işaretidir. Tanah, sosyal yaşamda yüksek standartların önemi hakkında istikrarlı bir eğitmendir. Peygamberler, Tanrı tarafından kendilerine iktidara gerçeği konuşmaları ve yozlaşmış liderlere meydan okumaları emredilmiş olan, dünyanın ilk sosyal eleştirmenleridir. Eliyau'nun Kral Ahav'a meydan okuması ve Amos, Oşea, Yeşayau ve Yirmeyau'nun kendi

---

[3] Mişna, Şekalim 3:2.
[4] A.g.e.
[5] Şulhan Aruh, Yore Dea 257:1.
[6] A.g.e., 257:2.

günlerindeki ahlaka aykırı uygulamalara karşı protestoları, bu gelenekte klasik birer metin niteliğinde olup, eşitlik, adalet, dürüstlük ve namus ideallerini tüm zamanlar için tesis etmiştir. Özgür bir toplum, ahlaki temeller üzerine inşa edilir ve bu temeller sarsılmaz nitelikte olmalıdır.

Moşe'nin, Yahudi halkının ilk kolektif projesi için toplanmış olan fonlara dair bir hesap dökümü vermesi, tüm zamanlar için hayati bir emsal teşkil eder.

ŞABAT SOFRASI İÇİN SORULAR

1. Acaba bu tartışmalar, insanların birbirlerine karşı olmaları gerekenden daha şüpheci olma eğilimi gösterdiklerini mi göstermektedir?

2. Şema'da yer alan "*meod*" sözcüğü hakkındaki bu alternatif çeviri, bu *tefila*yı söylediğiniz sıradaki *kavana*nızı (üzerine konsantre olduğunuz düşünceyi) ne şekilde etkiliyor?

3. Moşe'nin, kanunun talep ettiğinden, olumlu yönde, daha fazlasını yaptığı fikri, size onun şahsi etiği hakkında mı yoksa Bene Yisrael'in etiği hakkında mı daha çok şey anlatıyor?

© Rabbi Sacks • All rights reserved